

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Suzan de Winter-Koçak
Ruth Yohannes
Inge Razenberg

STATUSHOUDERS IN HET MBO

Onderwijsroutes, struikelblokken en goede voorbeelden van ondersteuning

Inhoudsopgave

1. Over dit onderzoek	3	▶
1.1. Aanleiding	3	▶
1.2. Doel- en vraagstelling	3	▶
1.3. Methodologie	4	▶
1.4. Leeswijzer	4	▶
2. Conclusies en aanbevelingen	5	▶
2.1. Belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek	5	▶
2.1.1. Het verloop van de onderwijscarrière van statushouders binnen het mbo	5	▶
2.1.2. Belemmeringen bij de doorstroom (van entree) naar niveau twee	5	▶
2.2. Aanbevelingen voor gemeenten en mbo-instellingen	6	▶
3. De routes van statushouders voor en door het mbo	9	▶
3.1. Routes naar het mbo	9	▶
3.2. Statushouders in het mbo	9	▶
3.3. Niveau van instroom	11	▶
3.4. Doorstroom binnen het mbo	11	▶
3.5. Behalen startkwalificatie	12	▶
4. Obstakels bij het volgen van een mbo-opleiding	14	▶
4.1. Redenen hoge instroom op entree	14	▶
4.2. Entreeopleiding over het algemeen goed doorlopen	13	▶
4.3. Belangrijkste obstakels bij de overgang naar niveau twee	15	▶
4.4. Consequenties van uitval zonder behalen startkwalificatie	19	▶
5. Wat helpt om statushouders succesvol het mbo te laten doorlopen?	22	▶
5.1. Een goede voorbereiding	22	▶
5.2. (Extra) Ondersteuning tijdens de opleiding	24	▶
5.3. Adviezen van statushouders aan andere statushouders	27	▶
Literatuurlijst	29	▶

1. Over dit onderzoek

1.1. Aanleiding

Onderzoek naar de integratie van statushouders die voor 2014 naar Nederland zijn gekomen, laat zien dat een *Nederlands* diploma de kansen op de arbeidsmarkt vergroot en statushouders de beste kansen op passend werk biedt. Voor iedereen in Nederland geldt een opleiding op ten minste mbo niveau 2 als een startkwalificatie, oftewel het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op duurzaam geschoold werk op de Nederlandse arbeidsmarkt. In de praktijk blijkt het voor statushouders om allerlei redenen lastig om in te stromen in een opleiding in het middelbaar of hoger onderwijs. De statushouders die het wel lukt om een opleiding te gaan volgen, starten voor het overgrote deel op de entree-opleiding van het middelbaar beroepsonderwijs. Een diploma op entree-niveau geldt niet als startkwalificatie, maar biedt wel toegang tot een mbo-opleiding op niveau 2. Het doorlopen van een entreeopleiding is dus een goede route richting een opleiding (niveau 2) die statushouders een goede start op de arbeidsmarkt kunnen geven. Hierbij is het wel noodzakelijk dat statushouders de overstap van entree naar niveau 2 kunnen maken en vervolgens ook met succes deze opleiding kunnen afronden (en later mogelijk ook nog kunnen doorstromen naar niveau 3 en/of 4). In deze publicatie richten wij ons daarom op de vraag hoe de onderwijs carrière van jonge statushouders in het mbo verloopt. Lukt het hen om succesvol in, door- en uit te stromen binnen het mbo?

Startkwalificatie

Een mbo-diploma op minimaal niveau 2 geldt als een startkwalificatie, net als een havo- of vwo-diploma. Een startkwalificatie wordt gezien als het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op duurzaam geschoold werk in Nederland. Jongeren tot 16 jaar zijn leerplichtig en verplicht om onderwijs te volgen. Jongeren van 16 tot 18 jaar zijn kwalificatieplichtig. Zij hoeven niet meer naar school, mits zij een startkwalificatie hebben behaald.¹ Statushouders die 18 jaar worden hebben de mogelijkheid om vrijstelling aan te vragen voor de kwalificatieplicht, om zodoende in aanmerking te komen voor de onderwijsroute binnen de inburgering. In de praktijk zouden zeer weinig statushouders deze route echter bewandelen.

1.2. Doel- en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te geven in de onderwijs carrière van jonge statushouders (16 tot 30 jaar) in het mbo. Hierbij richten we ons op statushouders die vanaf 2014 in Nederland zijn gevestigd. Ook brengen we in beeld wat er nodig is (op het gebied van begeleiding en ondersteuning) om ervoor te zorgen dat het statushouders lukt om een startkwalificatie te behalen.

¹ www.rijksoverheid.nl

Hierbij hebben wij de volgende vragen gesteld:

- Op welke niveaus stromen statushouders het mbo in, door en uit?
- Welke factoren belemmeren statushouders om met succes een mbo-opleiding op minstens niveau 2 te doorlopen?
- Welke goede voorbeelden zijn er in de praktijk te vinden met betrekking tot ondersteuning en begeleiding van statushouders gedurende de mbo-opleiding?

1.3. Methodologie

Het onderzoek bestaat uit deskresearch en analyse van cijfers (van het CBS en het SCP) met betrekking tot de onderwijs carrière in het mbo van statushouders. Daarnaast hebben we diepte-interviews gevoerd met statushouders die momenteel een mbo-opleiding volgen, onderwijsprofessionals die werkzaam zijn bij een mbo-instelling en experts op gebied van onderwijs en/of statushouders. Hen hebben we voornamelijk gevraagd naar belemmerende en stimulerende factoren bij het succesvol doorlopen van een mbo-opleiding (op niveau 2 en hoger). Alle interviews zijn geanalyseerd met behulp van ATLAS.ti, een analyseprogramma voor kwalitatieve data.

Onze respondenten zijn:

- Vijftien onderwijsprofessionals, zoals docenten, mentoren en studieloopbaanbegeleiders. Al deze onderwijsprofessionals zijn verbonden aan een mbo-instelling en zijn werkzaam binnen een internationale schakelklas (ISK), de entreeopleiding, niveau 2 of hoger.
- Tien jonge statushouders, met name afkomstig uit Syrië en Eritrea, die momenteel een mbo-opleiding volgen van niveau 2 tot en met 4.
- Acht experts die werkzaam zijn voor organisaties die zich bezighouden met onderwijs of de integratie van statushouders. Enkele organisaties doen beide, hierbij valt te denken aan LOWAN en UAF.

1.4. Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 staan de belangrijkste bevindingen van het onderzoek. We bespreken wat deze bevindingen betekenen voor onderwijsinstellingen en voor gemeenten, die in het nieuwe inburgeringsstelsel een grote(re) rol krijgen bij het proces van integratie en participatie van inburgeringsplichtige statushouders. In hoofdstuk 3 geven we weer of en op welk niveau statushouders deelnemen aan het mbo-onderwijs, en hoe hun onderwijs carrière verloopt. In hoofdstuk vier bespreken de resultaten van de diepte-interviews en geven we inzicht in de belemmerende factoren die statushouders tegenkomen gedurende de mbo-opleiding. Ook introduceren we vier persona's; fictieve verhalen die gebaseerd zijn op verschillende interviews met jonge statushouders. Persona's kunnen helpen begrijpen waar jongeren in het mbo tegenaanlopen, en wat hun dromen zijn. In hoofdstuk 5 bespreken we tot slot de adviezen die respondenten geven om de positie van statushouders binnen het mbo sterker te maken en geven we enkele goede voorbeelden uit de praktijk.

2. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk presenteren we de belangrijkste conclusies van onderhavig onderzoek en bespreken we wat deze bevindingen betekenen voor alle betrokken partijen, te weten de statushouders, mbo-instellingen en mbo-professionals, maar ook gemeenten. Gemeenten krijgen in het nieuwe inburgeringsstelsel een grote(re) rol bij het proces van integratie en participatie van inburgeringsplichtige statushouders

2.1. Belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek

2.1.1. Het verloop van de onderwijscarrière van statushouders binnen het mbo

Cijfers van het CBS en het SCP laten zien dat onderwijsvolgende statushouders tussen de zestien en de dertig jaar het vaakst een mbo-opleiding volgen. Het overgrote deel van hen start op de entreeopleiding. Naarmate statushouders langer in Nederland gevestigd zijn, volgen steeds meer statushouders een mbo-opleiding op niveau 2. Voor een groot deel heeft dat te maken met doorstroom vanuit de entreeopleiding. Op dit moment zijn er nog geen gegevens beschikbaar over in welke mate het statushouders is gelukt om een mbo-opleiding op niveau 2 af te ronden.

2.1.2. Belemmeringen bij de doorstroom (van entree) naar niveau twee

Op basis van de diepte-interviews met experts, statushouders en onderwijsprofessionals zijn er verschillende knelpunten te benoemen voor statushouders bij het succesvol kunnen doorlopen van een mbo-opleiding op niveau 2. Deze belemmeringen hebben enerzijds te maken met de voorbereiding op de opleiding, maar ook met omstandigheden en gevraagde vaardigheden die specifiek gelden voor een mbo-opleiding van niveau 2 en hoger. Dit maakt het voor statushouders extra lastig om de opleiding met succes af te ronden; het risico op uitval is reëel. De respondenten noemen de volgende belangrijke obstakels:

- Statushouders blijken in de praktijk onvoldoende voorbereid op een mbo-opleiding op niveau 2 en hoger. Statushouders hebben bij het volgen van de opleiding last van een taalachterstand, weten te weinig van het Nederlandse onderwijssysteem en beschikken (nog) niet over de benodigde studievaardigheden. Tot slot hebben statushouders vaak een slecht of onvolledig beeld van wat de opleiding (en het daarna te beoefenen beroep) in de praktijk zal inhouden.
- Op niveau 2 is er voor studenten alleen generieke begeleiding beschikbaar. Voor de hogere niveaus (twee tot en met vier) zijn er vaak ook onvoldoende middelen beschikbaar om statushouders adequaat te kunnen ondersteunen. Voor statushouders valt het wegvallen van intensieve begeleiding en het grote beroep op hun zelfstandigheid zwaar, vooral omdat zij in de vooropleiding (ISK of entree) veel (extra) begeleiding en maatwerk aangeboden hebben gekregen.

2.2. Aanbevelingen voor gemeenten en mbo-instellingen

Gemeenten

In 2022 wordt het nieuwe inburgeringsstelsel van kracht. In de nieuwe Wet inburgering krijgen gemeenten regie over het proces van inburgering en participatie. De nieuwe wet moet eraan bijdragen dat statushouders zo snel mogelijk en op een zo hoog mogelijk taalniveau kunnen meedoen in Nederland, het liefst via betaald werk. Er komen drie leerroutes in het nieuwe inburgeringsstelsel, en een van die routes richt zich op het behalen van een Nederlands diploma. Deze **onderwijsroute** bereidt met name jonge statushouders voor op instroom in een mbo-, hbo- of universitaire opleiding (Koolmees, 2020). Via een taalschakeltraject, dat gemiddeld anderhalf jaar duurt, leren zij de Nederlandse taal op minimaal niveau B1.² Ook is er aandacht voor andere vakken, (studie)vaardigheden, loopbaanoriëntatie en Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM). Op basis van dit onderzoek kunnen wij verschillende risico's onderscheiden op terreinen waarop gemeenten krachtens de nieuwe wet invloed gaan uitoefenen. Ten eerste zijn er uitdagingen te benoemen met betrekking tot de invulling van de onderwijsroute.

Respondenten hebben aangegeven dat een onvolledig beeld van wat de opleiding (en het daarna te beoefenen beroep) in de praktijk zal inhouden, kan leiden tot teleurstelling, motivatieproblemen en mogelijk uitval. **Door vóór instroom bij een mbo-instelling in te zetten op het verbreden van de kennis van statushouders over het onderwijslandschap en de daaraan gekoppelde arbeidsmarkt, zou het risico op teleurstelling en eventueel uitval verkleind kunnen worden.** Uit de verhalen van de respondenten wordt duidelijk dat hierbij praktijkervaringen (zoals snuffelstages, bedrijfsbezoeken) belangrijk zijn, zodat statushouders ook kunnen ervaren wat een beroep (in Nederland) inhoudt. Mogelijk zijn er binnen het onderdeel loopbaanoriëntatie mogelijkheden om hier voldoende aandacht aan te besteden, zodat statushouders voldoende geïnformeerd zijn voordat zij hun keuze maken. VluchtelingenWerk heeft speciaal voor (maatschappelijk) begeleiders van statushouders de Wegwijzer in Onderwijs³ ontwikkeld om handvatten te bieden om o.a. het Nederlandse onderwijssysteem helder uit te leggen aan statushouders.

Respondenten verwachten dat het taalniveau van B1 binnen de onderwijsroute statushouders zal helpen om makkelijker een mbo-opleiding te kunnen volgen als zij daarna instromen bij een mbo-opleiding. Tegelijkertijd waarschuwen zij voor een uitsluitend effect. Onderwijsprofessionals en experts verwachten dat veel statushouders het niet zal lukken om binnen een gemiddelde duur van anderhalf jaar van de onderwijsroute hun taalniveau dermate te verbeteren dat zij het B1-niveau Nederlands kunnen schrijven, lezen en spreken. Dit terwijl zij wel onderwijspotentie hebben; deze potentie zou zodoende verloren kunnen gaan. De onderwijsroute moet nog worden ingevoerd, dus hoe dit in de praktijk gaat uitpakken, is nog niet bekend. Volgens respondenten is het **raadzaam om alert te zijn op signalen over de haalbaarheid van het B1-niveau binnen de onderwijsroute, en om daarop te anticiperen en mogelijk maatwerk toe te passen om uitval te voorkomen.**

Vervolgens zijn er enkele obstakels en mogelijke verbeterpunten voor gemeenten te benoemen die betrekking hebben een succesvolle overgang van het taalschakeltraject naar het reguliere onderwijs (mbo).

2 Er worden zes verschillende taalniveaus gehanteerd, waarbij A1 het laagste niveau is en C2 het hoogste. A1 en A2 staan voor de basisbeginselen voor de Nederlandse taal, en B1 staat voor meer gevorderde vaardigheden in het lezen, spreken en schrijven in eenvoudig Nederlands.

3 Zie www.wegwijzerinonderwijs.nl

Tipsheet jonge statushouders naar een opleiding

De Onderwijsroute gaat voorzien in taalschakeltrajecten, waarin statushouders Nederlands leren en vaardigheden opdoen om succesvol te kunnen studeren in Nederland. Dergelijke schakeltrajecten bestaan ook nu al. In deze [tipsheet](#) geeft Kennisplatform Integratie & Samenleving zeven tips aan klantmanagers die jonge statushouders begeleiden die een opleiding (willen gaan) volgen.

Uit onderhavig onderzoek wordt duidelijk dat het feit dat de taaleisen bij toelating voor het mbo niet wettelijk geregeld zijn, voor statushouders nadelig kan uitpakken. Het gebrek aan regelgeving op dit punt geeft mbo-instellingen de ruimte om extra taaleisen te stellen bij de instroom naar een mbo-opleiding. Dit geldt specifiek voor de niveaus 2 tot met 4; de entreeopleiding hanteert geen instroomeisen. Dit betekent dat statushouders na het volgen van het taalschakeltraject alsnog geen garantie hebben om direct in te stromen op niveau 2 of hoger. ***Van belang is dat gemeenten bij de inkoop van taalschakeltrajecten goede afspraken maken met onderwijsinstellingen over het niveau van instroom (zonder aanvullende eisen) bij het voltooien van het taalschakeltraject.***⁴

Statushouders ervaren de overgang⁵ van opleidingen waarin veel persoonlijke begeleiding wordt geboden (ISK, inburgering en de entreeopleidingen binnen het mbo) naar het reguliere onderwijs binnen het mbo als groot. Zij hebben (meer) persoonlijke aandacht en begeleiding nodig om succesvol de reguliere opleiding te doorlopen. Echter, mbo-instellingen hebben niet altijd de middelen en/of mankracht om deze ondersteuning te bieden. Statushouders zijn gebaat bij een doorlopende lijn van begeleiding en ondersteuning met een vast aanspreekpunt, oftewel een organisatie die de regie voert en zorgt voor de verbinding tussen de verschillende partijen rondom de statushouder. Ook onderwijsprofessionals hebben op hun beurt behoefte aan een partij die op de hoogte is van alle instanties die zich met de statushouder bezighouden, zodat er samenwerking tot stand komt om de statushouder zo adequaat mogelijk te ondersteunen. Vooral is er niemand die deze regierol vervult.

Vanuit de regiefunctie die gemeenten binnen het nieuwe inburgeringsstelsel hebben, zijn ***gemeenten de meest voor de hand liggende partij om de verantwoordelijkheid voor doorlopende begeleiding en ondersteuning op zich te nemen. Een manier om dit te doen voor in ieder geval inburgeringsplichtigen is door binnen het Plan Inburgering en Participatie (PIP)***⁶ ***de ondersteuning te expliceren en te beleggen.*** Hierin zou ook vastgelegd kunnen worden welke externe partijen eventueel betrokken zullen worden bij de invulling van de begeleiding. Dit geldt ook voor de periode waarin de gemeente niet meer, of in mindere mate, betrokken zal zijn (bijvoorbeeld in verband met voldoen aan inburgeringsplicht). Op deze manier is

4 Momenteel, anno januari 2021, worden (als onderdeel van de voorbereidingen op het inkoopproces van de taalschakeltrajecten) gesprekken hierover gevoerd tussen gemeenten en onderwijsinstellingen.

5 De verwachting is dat statushouders ook een grote overgang van het taalschakeltraject binnen de onderwijsroute naar het reguliere onderwijs zullen ervaren. Des te meer reden om oog te hebben voor doorlopende begeleiding, zeker wanneer statushouders komen uit een omgeving (opleiding) waar zij veel ondersteuning en begeleiding hebben ontvangen.

6 Alle afspraken en acties om de inburgering te bespoedigen worden door de gemeente, in samenspraak met de inburgeraar, vastgelegd in het Plan Inburgering en Participatie (PIP).

het mogelijk om de doorlopende lijn van begeleiding en ondersteuning te garanderen. Daarnaast wordt voor zowel de gemeente als de statushouder duidelijk(er) welke partijen betrokken zijn en waar men terecht kan voor ondersteuning.

Mbo-instellingen

In het kader van passend onderwijs zijn mbo-instellingen verantwoordelijk voor het bieden van ondersteuning en begeleiding aan leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. Tegelijkertijd geven onderwijsprofessionals ook aan dat zij, althans op niveau 2 en hoger, onvoldoende mankracht en middelen beschikbaar hebben om de specifieke steun voor statushouders te kunnen faciliteren, met mogelijk uitval als gevolg. Desondanks gebeurt er wel het een en ander rondom de ondersteuning aan statushouders binnen het mbo en zien wij, binnen de beperkingen, aanknopingspunten voor verbetering om ervoor te zorgen dat statushouders beter worden ondersteund bij het doorlopen van een reguliere mbo-opleiding. De verwachting is dat dit de kansen voor statushouders om het mbo met een startkwalificatie te verlaten, zal vergroten.

Meerdere onderwijsinstellingen bieden een entree-opleiding specifiek voor statushouders aan. Binnen deze trajecten is veel expertise aanwezig om statushouders adequaat te kunnen begeleiden. **Onderwijsinstellingen kunnen de expertise vanuit de entreeopleidingen met de doelgroep verbreden naar de (rest van de) onderwijsinstelling** zodat jongeren die instromen bij niveau 2 (na entree), of direct op niveau 3 of 4, daadwerkelijk adequaat begeleid worden.⁷ Er moet een doorgaande lijn gecreëerd worden tussen het specifieke aanbod en de reguliere opleidingen die de onderwijsinstelling aanbiedt: zowel op het gebied van expertise als in de wijze van lesgeven en het ondersteuningsaanbod (taallessen en e.v.t. andere vakken) te laten aansluiten op de behoeften van anderstaligen.

Bij de aanbevelingen voor de gemeenten gaven wij aan dat gemeenten de meest aangewezen partij zijn om de regie te nemen bij het expliceren en beleggen van de doorlopende lijn van ondersteuning en begeleiding van statushouders gedurende hun mbo-opleiding. Bij het beleggen van de begeleiding door de gemeente, kunnen samenwerkingsverbanden aangegaan worden met partijen zijn die gespecialiseerd zijn in het bieden van ondersteuning aan jongeren (met een statushoudersachtergrond) zoals het ISK (waar veel studenten vandaan komen), VluchtelingenWerk, jongerenwerk of UAF (voor niveau drie en hoger). **Tot die tijd kunnen onderwijsinstellingen overwegen om zelf samenwerkingen op te zoeken met partijen als het ISK, VluchtelingenWerk, jongeren of UAF.** Hopelijk kunnen dergelijke samenwerkingen in de toekomst voortgezet worden onder regie van bijvoorbeeld de gemeenten.

Over het algemeen hebben de meeste mbo-instellingen doorgaans een stevige zorgstructuur. Uit ons onderzoek blijkt niet alleen dat statushouders vaak behoefte hebben aan ondersteuning en veel vragen hebben, maar ook niet weten bij wie ze binnen de instelling terecht kunnen voor ondersteuningsvragen. Mogelijk kunnen onderwijsinstellingen **extra inzetten op de bekendheid onder studenten over welke generieke ondersteuning zij kunnen bieden.** Het is goed mogelijk dat een deel van de ondersteuningsvragen van statushouders passen binnen het generieke ondersteuningsaanbod. Zo kunnen statushouders in ieder geval voor een deel geholpen worden.

⁷ Deze aanbeveling deed KIS eerder in het onderzoek [Statushouders via een schakeltraject naar en beroepsopleiding](#)

3. De routes van statushouders voor en door het mbo

In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van hoe statushouders het mbo bereiken en op welk niveau zij in- en doorstromen. Ook beschrijven we het belang van het behalen van een startkwalificatie. Wij baseren dit hoofdstuk hoofdzakelijk op cijfermateriaal uit eerdere onderzoeken, die we her en der hebben aangevuld met bevindingen uit onze eigen interviews.

3.1. Routes naar het mbo

Statushouders komen via verschillende 'routes' terecht in het mbo. Statushouders die voor hun achttiende een verblijfsvergunning kregen, hebben eerst ten minste twee jaar in de ISK en soms ook op het voortgezet onderwijs gezeten. Statushouders die zeventien waren toen zij binnenkwamen, hebben slecht één jaar in een ISK gezeten (dit stopt als jongeren achttien worden). Statushouders die al volwassen waren toen zij een verblijfsvergunning kregen, hebben geen vooropleiding in Nederland gehad voor zij in het mbo instroomden. Zij stromen doorgaans tijdens of na het behalen van de inburgeringscursus in het mbo in. Omdat statushouders via verschillende routes het mbo kunnen bereiken, betekent dit ook dat zij op verschillende manieren voorbereid kunnen worden op het onderwijs op het mbo.

3.2 Statushouders in het mbo

De meeste statushouders die in Nederland zijn gevestigd op een leer- of kwalificatieplichtige⁸ leeftijd volgen vier jaar na vestiging een mbo-opleiding (CBS, 2020a, SCP, 2020). Dit blijkt uit een cohortstudie van jongeren (tot achttien jaar) die zich in 2014 of 2015 in Nederland hebben gevestigd. Dat is gemiddeld⁹ 66 procent van alle onderwijsvolgende jongeren uit deze groep. De meeste niet-leer- en kwalificatieplichtige statushouders die tussen 18 en 30 jaar waren toen zij hun vergunning kregen (in 2014 of 2015), volgt in het jaar daarna geen onderwijs. Ook vier jaar nadat zij een vergunning kregen, volgden de meesten van hen geen onderwijs. Volgens cijfers van het SCP volgt ongeveer 20 procent van deze groep vier jaar nadat zij een vergunning kregen, onderwijs. Het vaakst doen zij een mbo-opleiding (CBS, 2020a; SCP, 2020). In vergelijking met alle jongeren in Nederland zijn statushouders oververtegenwoordigd in het mbo. In het schooljaar 2018/2019 studeerde 30,1 procent van alle onderwijsvolgende jongeren in Nederland

⁸ Dit zijn jongeren tot 18 jaar. De leerplicht geldt tot 16 jaar. De kwalificatieplicht geldt tot 18 jaar.

⁹ Hierbij zijn de percentages van jongeren met verschillende herkomstlanden samen genomen. Het SCP en het CBS hebben een onderscheid gemaakt tussen jongeren die afkomstig zijn uit Syrië en jongeren uit overige herkomstlanden (grotendeels Eritrea).

procent aan een mbo, 33 procent studeerde aan een hbo en 24,2 procent aan de universiteit. Voorgaande schooljaren lieten vergelijkbare verhoudingen zien (CBS, 2020b). Het valt voor te stellen dat een deel van de statushouders qua cognitief vermogen meer op hun plek zouden zijn op het hbo of het wo, maar dat zij vanwege hun vluchtverleden, achterstanden en taalbarrières eerder zouden instromen in het mbo. Dit zou betekenen dat hun onderwijspotentie onbenut blijft als het hen niet lukt om succesvol een mbo-opleiding te doorlopen en daarna te "stapelen" richting het hbo of wo.

Hoe is het mbo georganiseerd?

Vier opleidingsniveaus

Het mbo kent vier verschillende opleidingsniveaus: de entreeopleiding (niveau 1), de basisberoepsopleiding (niveau 2), de vakopleiding (niveau 3) en de middenkaderopleiding (niveau 4). Voor elk niveau gelden verschillende vooropleidingseisen en de opleidingsduur verschilt per niveau.¹⁰ Jongeren zonder (middelbare school)diploma kunnen de eenjarige entree-opleiding volgen. Binnen de opleiding worden zij voorbereid voor een reguliere opleiding binnen het mbo en kunnen zij doorstromen naar de basisberoepsopleiding (niveau 2). Binnen de entreeopleiding is er veel persoonlijke aandacht voor de studenten. Een entreeopleiding leidt niet tot een startkwalificatie: wel biedt het diploma van de entreeopleiding toegang tot een opleiding op niveau 2.

Twee leerwegen

Binnen de opleidingsniveaus wordt er eveneens een onderscheid gemaakt tussen twee verschillende leerwegen. Binnen het mbo kan je kiezen voor een beroepsopleidende leerweg (BOL) of een beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Studenten die een BOL-opleiding volgen, gaan meerdere dagen per week naar school en lopen gedurende de opleiding een paar keer per jaar een periode stage. Bij een BBL-opleiding gaan studenten een of twee dagen per week naar school en werken ze daarnaast twee of drie dagen bij een leerbedrijf.

Zorgstructuur

Mbo-instellingen zijn verplicht om passend onderwijs te bieden. In de praktijk betekent dit dat zij begeleiding moeten bieden aan leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte of, wanneer dit niet mogelijk is, een andere geschikte plek voor de leerling moeten vinden. Mbo-instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het organiseren en vormgeven van het ondersteuningsaanbod. Onderwijsinstellingen richten de zorgstructuur dan ook op verschillende manieren in. Binnen elke mbo-instelling is de zorgcoördinator (of zijn de zorgcoördinatoren) verantwoordelijk voor de zorgstructuur binnen de instelling. Daarnaast heeft elke instelling een zorg- en adviesteam. Binnen dit team werkt de school met externe hulpverleners samen om problematiek te signaleren, te bespreken en passende hulp in te schakelen. De samenstelling van dit team verschilt, maar doorgaans hebben docenten, studieloopbaanbegeleiders (slb'ers), de zorgcoördinator, en partijen als de politie, Bureau Jeugdzorg, het maatschappelijk werk en een leerplichtambtenaar zitting binnen dit team.

3.3 Niveau van instroom

Het overgrote deel van de statushouders die een mbo-opleiding gaan volgen (zowel leerplichtige als niet-leerplichtige statushouders) stroomt het mbo in op de entreeopleiding (CBS, 2020a; SCP, 2020). De instroom van statushouders binnen de entreeopleiding is zo substantieel dat volgens de Inspectie van het Onderwijs 36 procent van de studenten op de entreeopleiding een statushouder is (Inspectie van het Onderwijs, 2020). De inspectie stelt tevens dat onderwijsinstellingen statushouders vaak op entree plaatsen, omdat zij de taal nog niet goed beheersen en/of het diploma dat zij hebben behaald in het land van herkomst in Nederland niet wordt erkend. Zij constateren dat statushouders, als gevolg hiervan, op een lager niveau op het mbo worden geplaatst dan wat op basis van hun vooropleiding mag worden verwacht.

Cijfers (CBS, 2020a; SCP, 2020) laten wel zien dat naarmate statushouders langer in Nederland zijn, het aantal studenten op niveau 2, 3 en 4 licht toeneemt (zie ook paragraaf 3.4). De aantallen statushouders op deze niveaus blijven echter beperkt vergeleken met de aantallen statushouders die een entreeopleiding of een opleiding op niveau 2 volgen¹¹. Het is niet waarschijnlijk dat de studenten binnen enkele jaren van entree doorgestroomd zijn naar niveau drie en vier. Aannemelijker is dat de statushouders op niveau 3 en 4 hoogopgeleide jongeren zijn, wie het is gelukt om hun diploma te laten waarderen en zich op die manier te kwalificeren voor de opleiding, aldus de onderwijsprofessionals en experts die we voor deze studie spraken¹².

Specifieke entreeprogramma's voor statushouders

Omdat veel statushouders op de entreeopleiding binnen het mbo terecht komen, bieden meerdere mbo-instellingen speciaal voor anderstaligen een aangepast entreeprogramma aan. Binnen dit programma - doorgaans een Entree Plus of Entree Taal genoemd - wordt er extra ingezet op het verbeteren van taalvaardigheid en studievoordigheden. Daarnaast is er veel individuele begeleiding beschikbaar voor de jongeren. Deze Entree Plus of Entree Taal-opleidingen duren vaak langer (anderhalf jaar) dan de reguliere entreeopleiding (een jaar). De opleidingen kennen ook een zwaardere studiebelasting, omdat de uren 'bovenop' het reguliere onderwijsprogramma geprogrammeerd worden.

Vaak hebben deze opleidingen een additionele bekostiging; soms betaalt de gemeente deels mee, of wordt een deel betaald vanuit het inburgeringsbudget van de statushouder. Daarmee hebben deze opleidingen een andere plek binnen het onderwijs dan de 'reguliere' entreeopleidingen.

Er zijn vooralsnog geen cijfers beschikbaar over hoeveel statushouders een regulier entreeprogramma doorlopen en hoeveel een aangepast entreeprogramma.

3.4 Doorstroom binnen het mbo

De meeste statushouders studeren na de entreeopleiding door aan het mbo. In de eerste jaren na aankomst is te zien dat de meeste statushouders een entreeopleiding volgen, en na een aantal jaar volgen meer statushouders niveau 2 dan niveau 1 (CBS, 2020a). Hierbij zij opgemerkt dat er geen niveau-eisen worden gesteld bij het behalen van een entreediploma. De studenten zijn verplicht een examen Nederlands en rekenen te doen, maar het niveau is variabel. Dit mag B1 zijn, maar ook een ander niveau. Dit gegeven

¹¹ www.cbs.nl

¹² Uiteraard zijn er ook andere routes voor te stellen. Bijvoorbeeld een gecombineerd traject inburgering en vavo. Op basis van de gesprekken die binnen dit onderzoek zijn gevoerd, wordt de beschreven route in de tekst (door middel van diplomawaardering) het meest plausibel geacht.

kan het voor jongeren makkelijker maken om een entreediploma te behalen, maar kan ook voor problemen zorgen bij een vervolgopleiding op niveau twee (zie ook hoofdstuk drie). Jongeren die tussen de twaalf en de achttien waren toen zij een verblijfsvergunning kregen, studeren na de entreeopleiding het vaakst door binnen het mbo: 85 tot 95 procent volgt na het behalen van hun eerste diploma (veelal een entreediploma) een jaar later nog steeds onderwijs (SCP, 2020). Ook in de groep van 18- tot 22-jarigen studeren de meeste studenten door: circa 80 procent. Voor statushouders tussen de 22 en 30 jaar, is het behalen van het eerste diploma (entree, geen startkwalificatie) vaker het eindstation: tussen de 54 en 58 procent¹³ stopt met het volgen van onderwijs (SCP, 2020). De onderwijsprofessionals die wij voor dit onderzoek hebben geïnterviewd, geven eveneens aan dat - in hun ervaring - het gros van de jonge statushouders vanuit de entreeopleiding doorstroomt naar niveau 2. Een kleiner deel stopt na de entreeopleiding met studeren. Het is nog te vroeg om te zeggen of statushouders die op de entree-opleiding begonnen, uiteindelijk ook door zullen stromen naar niveau 3 en 4 binnen het mbo.

Als we de doorstroom vergelijken met alle mbo-studenten, valt op dat statushouders vaker doorstuderen. Cijfers van het CBS (2020c) laten zien dat gemiddeld genomen 65 procent van alle studenten in Nederland, na het behalen van de entreeopleiding, doorstroomt naar een opleiding op niveau 2. Voor statushouders onder de 22 jaar is dat 80 tot 95 procent. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat statushouders onder hun cognitieve niveau het mbo-onderwijs zijn ingestroomd (vanwege belemmeringen die in hoofdstuk 4 verder uiteengezet worden) en mogelijk ook een langere onderwijs carrière zullen doorlopen in de weg naar het onderwijsniveau dat het meest passend is bij hun cognitieve vermogen.

3.5 Behalen startkwalificatie

Een startkwalificatie wordt door de overheid gezien als het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op duurzaam werk in Nederland. Onderzoek van het CBS (2020d) laat zien dat jongeren die het mbo hebben verlaten met een startkwalificatie veel vaker een betaalde baan hebben dan jongeren die het mbo zonder startkwalificatie hebben verlaten. In 2018 had 91 procent van de jongeren met startkwalificatie een betaalde baan, tegen 70 procent van de jongeren zonder startkwalificatie. Daarnaast werken de jongeren die zonder startkwalificatie het mbo hebben verlaten, veel vaker dan jongeren met startkwalificatie, in een flexibel dienstverband.

De Inspectie van het Onderwijs heeft in kaart gebracht hoe het gesteld is met de baankansen van jongeren op basis van het mbo-niveau waarop zij een diploma hebben behaald. Zo hebben jongeren die over alleen een entree-diploma (geen startkwalificatie) beschikken, 50,3 procent kans om daarna een baan te vinden (Inspectie van het Onderwijs, 2020). De baankansen groeien aanzienlijk bij een diploma op niveau 2 (startkwalificatie). Van deze groep afgestudeerden heeft 82,6 procent kans op een baan. Voor de hogere mbo-niveaus zijn deze baankansen nog hoger (respectievelijk 91,9 en 92,3 procent).

¹³ Hierbij zijn de percentages van jongeren met verschillende herkomstlanden samen genomen. Het SCP en het CBS hebben een onderscheid gemaakt tussen jongeren die afkomstig zijn uit Syrië en jongeren uit overige herkomstlanden (grotendeels Eritrea).

Tegelijkertijd laten cijfers van het CBS (2020e) zien aan dat zeker niet elke student die aan een opleiding op niveau twee begint, ook daadwerkelijk dat diploma (startkwalificatie) behaalt. Het diplomarendement ligt op niveau 2 het laagst, in vergelijking met de hogere niveaus (niveau drie en vier). Berekend over de jaren 2013 tot en met 2017 verlaat gemiddeld 62,7 procent van de studenten die een niveau 2-opleiding volgen, het mbo met een diploma. Op de hogere niveaus schommelt dit percentage rond de 80 procent.

De meeste statushouders hebben nog geen startkwalificatie op het moment dat zij in Nederland aankomen, bijvoorbeeld omdat ze hun opleiding in hun land van herkomst niet konden afmaken of omdat ze daar alleen basisonderwijs hebben gevolgd. Hier zijn geen exacte cijfers over bekend, maar volgens een ruwe schatting van gemeenten heeft 21% van de volwassen statushouders een startkwalificatie. Bijna acht op de tien van de statushouders beschikt dus niet over de juiste 'papieren' om tot de arbeidsmarkt toe te treden (Razenberg & De Gruijter, 2020). Hoeveel statushouders binnen het mbo een startkwalificatie behalen, is tot op heden nog onbekend. Cijfers van het SCP (2020) laten zien dat de mbo-studenten uit het cohort 2014 en 2015 in 2020 alleen nog een entreeopleiding hebben afgerond. Gezien de aanzienlijke doorstroom vanuit entree naar niveau 2 is de verwachting dat statushouders in de komende jaren ook vaker een diploma op niveau 2 zullen behalen. In de volgende hoofdstukken zullen we dieper ingaan op de factoren die het behalen van dit diploma mogelijk in de weg (gaan) staan.

4. Obstakels bij het volgen van een mbo-opleiding

In dit hoofdstuk staan we stil bij welke obstakels statushouders tegenkomen bij het bereiken van een mbo-opleiding op niveau 2 en het daadwerkelijk volgen van een mbo-opleiding op niveau 2 en hoger. We maken hiervoor gebruik van de interviews met onderwijsprofessionals, statushouders en experts, en van de resultaten van eerdere KIS-onderzoeken over (volwassen) statushouders in onderwijs.

Persona's

In dit hoofdstuk introduceren we vier persona's. Dit zijn fictieve jongeren die bepaalde kenmerken hebben van statushouders uit de doelgroep. De persona's zijn gebaseerd op de tien interviews die we in het kader van dit onderzoek hebben afgenomen.¹⁴ Persona's kunnen helpen begrijpen waar jongeren in het mbo tegenaanlopen, en wat hun dromen zijn. De vier persona's weerspiegelen de diversiteit aan respondenten.

4.1 Redenen hoge instroom op entree

Zoals we in hoofdstuk 2 laten zien, stromen de meeste statushouders het mbo in via de entree-opleiding. Statushouders die in de hogere niveaus instromen, hebben vaak al een opleiding voltooid in het land van herkomst, aldus de respondenten. Voor de meeste statushouders echter, is de entreeopleiding als start het hoogst haalbare. De respondenten noemen **beperkte taalvaardigheid** de voornaamste reden dat jongeren op het entreeniveau instromen.

Daarnaast worden er enkele andere redenen aangedragen als verklaring voor de hoge instroom op de entreeopleiding. Zo zijn, volgens de geïnterviewden, veel statushouders nog **niet gewend aan het Nederlandse schoolstramien**. De professionals en experts leggen uit dat dit vaak te maken heeft met een onderbroken onderwijs carrière - vanwege de vlucht - en/of het gegeven dat jongeren in het land van herkomst een vrij korte periode naar school zijn geweest. Voor jongeren die langere tijd geen onderwijs genoten hebben, is het lastig om weer te wennen aan het schoolse leven, waar ook andere regels en normen gelden.

De onderwijsprofessionals en experts die wij spraken benadrukken ten slotte dat **mbo-opleidingen hun eigen ingangseisen mogen hanteren**, en dat het voor statushouders heel moeilijk is om toegelaten te worden. Zij vinden dat de onderwijsinstellingen te hoge taaleisen stellen aan de jonge statushouders en dat deze niet realistisch zijn voor de doelgroep.

¹⁴ Daarnaast hebben we voor de ontwikkeling van de persona's ook gebruik gemaakt van informatie uit eerdere interviews (vanuit Kennisplatform Integratie & Samenleving en/of het Verwey-Jonker Instituut) met jonge statushouders die een opleiding volgen.

Michael

Kun je iets over jezelf vertellen?

Ik heet Michael en ik ben 23 jaar. Ik kom uit Eritrea en woon sinds vijf jaar in Nederland. Mijn familie woont in Eritrea en ik woon alleen in Nederland, maar gelukkig heb ik een tante in Nederland en goede vrienden die ik ken uit het AZC. Ik mis mijn ouders, maar mijn ouders zijn al wat ouder en wonen in een dorp, ze kunnen niet meer op hun leeftijd naar Nederland komen. Ik volg nu de opleiding Helpende zorg & welzijn op niveau 2. Ik heb mijn eerste jaar goed afgerond en zit nu in het tweede jaar.

Hiervoor heb je eerst de entreeopleiding gedaan, hoe was dat?

Dat was de entreeopleiding richting zorg en dienstverlening. Wat leuk was, is dat ik zes maanden stage moest lopen en daar bijvoorbeeld heb geleerd hoe ik ouderen kan verzorgen. Maar de lessen zelf waren niet heel intensief. Ik hoefde niet veel te doen om mijn diploma te halen. De opleiding was erg makkelijk.

Wat is voor jou het grootste verschil tussen entree en je huidige opleiding?

Niveau 2 is veel moeilijker, want je moet keihard werken om de lessen bij te houden en op hetzelfde niveau te werken als de Nederlandse studenten. Tijdens de entreeopleiding konden we altijd op een rustig tempo werken en hadden we extra taalles.

Heb je het idee dat entree jou goed heeft voorbereid op een mbo-opleiding op een hoger niveau?

Jawel, maar niet genoeg. Ik heb vooral geleerd over hoe je moet verzorgen, maar niet hoe ik goed kan leren en al mijn huiswerk goed kan bijhouden. Daar wel wat hulp bij kan gebruiken, maar ik zou nu niet weten aan wie ik dat kan vragen. Als ik dat eerder had geleerd, was het voor mij misschien wat makkelijker om de opleiding te volgen.

Wat wil je uiteindelijk worden na je opleiding?

Ik wil doorstuderen en verpleegkundige worden. Er is een verkorte verpleegkundige opleiding (BBL) die ik wil doen, want ik ben niet meer zo jong en wil gaan werken en mijn toekomst opbouwen. Toevallig hoorde ik van een docent over deze opleiding. Het werk als verpleegkundige past goed bij mij, want ik ben zorgzaam en ik denk dat het handig is dat ik meerdere talen spreek. In de toekomst kan ik cliënten helpen die Tigrinya en Nederlands spreken.

Wat zou je andere statushouders willen adviseren als zij beginnen aan een mbo-opleiding?

Ik ken iemand die direct is begonnen op niveau drie. In Eritrea had ze al wat jaren schoolervaring, maar toen heeft ze een intake gedaan en was de uitslag dat ze kon instromen op niveau drie. Ik zou statushouders adviseren om eerst zulke mogelijkheden te bekijken in plaats van te beginnen op entree. Dat scheelt ze tijd, helemaal als je al wat ouder bent. Jouw toekomst is je eigen verantwoordelijkheid. Ik zou ze adviseren dat ze zichzelf moeten pushen, soms denk je: "Pff het is zo moeilijk, ga ik het wel halen?" Geef de hoop niet op. Je moet keihard werken, maar als je volhoudt, dan kom je er wel.

De redenen voor de hoge instroom van statushouders op entreeniveau die de respondenten noemen, hebben dus niet zozeer te maken met leerbaarheid, maar met belemmeringen die specifiek te maken hebben met de statushoudersachtergrond van deze studenten.

4.2 Entreeopleiding over het algemeen goed doorlopen

Een groot deel van de statushouders doorloopt de entreeopleiding goed en behaalt het entreediploma. Daarna kunnen zij doorstromen naar de basisberoepsopleiding op mbo niveau 2. Een belangrijke factor waardoor het jongeren lukt om de entreeopleiding goed door te lopen, is volgens de meeste respondenten de ondersteuning die de statushouders krijgen van de opleidingen. Zoals we in hoofdstuk 2 schetsten, heeft een aantal scholen een aangepast entreeprogramma voor statushouders. In deze programma's is veel aandacht voor het bevorderen van de taalvaardigheid en voor studievaardigheden en loopbaanoriëntatie. Ook is er veel laagdrempelige begeleiding en ondersteuning bij zowel schoolgerelateerde zaken als problemen in de persoonlijke sfeer. Daar waar specifieke expertise nodig is, werken veel onderwijsinstellingen samen met partners als VluchtelingenWerk, jongerenwerk, wijkteams en de gemeente. Hierdoor wordt voorkomen dat deze problemen op de voorgrond komen te staan en het concentratievermogen verminderen. Kortom, in de opleiding wordt rekening gehouden met de specifieke situatie van deze jongeren, waardoor belemmeringen weggenomen worden. Statushouders zelf geven aan dat de entreeopleiding laagdrempelig is; ze vinden het makkelijk om het entreediploma te behalen. Een enkele expert stelt ook dat de variabele niveaueisen voor taal en rekenen (zie hoofdstuk 2) ervoor zorgen dat statushouders gemakkelijk(er) een diploma op entreeniveau kunnen behalen. Statushouders die na de entreeopleiding niet doorstuderen, kiezen hier doorgaans zelf voor omdat ze financiële zorgen hebben en/of graag snel geld willen verdienen. Deze groep statushouders ziet het niet zitten om nog enkele jaren onderwijs te volgen. Zij stromen dan vanuit de entreeopleiding uit naar de arbeidsmarkt.

4.3 Belangrijkste obstakels bij de overgang naar niveau twee

Er is dus veel doorstroom van statushouders vanuit de entreeopleiding naar de niveau 2. Echter, deze overgang is voor veel statushouders een grote uitdaging, zo blijkt uit de interviews met (onderwijs)professionals en statushouders zelf. Beide groepen noemen meerdere obstakels en uitdagingen die het voor statushouders moeilijk maken om de overstap van entree naar niveau 2 te maken en daarna goed mee te kunnen komen met het niveau en tempo van de opleiding. Een deel van de obstakels die respondenten noemen, hebben betrekking op de (beperkte) voorbereiding op de opleiding, waar jongeren tegenaan lopen gedurende de opleiding.

- Veelal zijn taalachterstanden die statushouders hadden, deels, maar niet volledig ingelopen. Hun taalniveau is in de entreeopleiding weliswaar verhoogd, maar dan nog speelt de **taalachterstand** een rol. Binnen de entreeopleiding bestaat ook de mogelijkheid om examens af te leggen op een lager taalniveau dan vereist is om een opleiding op niveau 2 goed te kunnen volgen (B1). Zo kunnen statushouders vanwege hun beperkter woordenschat de les niet op hetzelfde tempo volgens als hun Nederlands klasgenoten, of lopen zij vast als ze een uitgebreid (stage)verslag moeten schrijven. Ook vanaf mbo niveau 2 zijn er mogelijkheden tot het volgen van extra taallessen. Dit zijn echter vaak generieke taallessen die bijvoorbeeld ook geschikt zijn voor Nederlandse jongeren. Daardoor sluiten deze lessen niet altijd aan bij de leervragen van statushouders.

Uit de interviews blijkt dat de studenten **worstelen met het Nederlandse schoolstelsel**. Onderwijsprofessionals geven als voorbeeld dat een deel van de statushouders stelselmatig te laat komt voor de lessen of helemaal niet komt opdagen, terwijl er binnen de opleiding veel waarde wordt gehecht aan punctualiteit en presentie. Een ander voorbeeld heeft te maken met assertiviteit en eigen verantwoordelijkheid. Van de student wordt verwacht dat hij/zij vragen stelt indien er onduidelijkheden zijn. Een deel van de onderwijsprofessionals heeft de indruk dat deze waarden verschillen met de manier waarop statushouders in het land van herkomst onderwijs hebben genoten. Anderen interpreteren dergelijk gedrag als een gebrek aan motivatie.

Aansluitend zijn statushouders **onvoldoende bekend met studievaardigheden zoals zelfstandig werken, plannen, organiseren en het leren zelf**. Binnen de reguliere mbo-opleidingen wordt er veel zelfstandigheid verwacht van de studenten. Zowel de onderwijsprofessionals als de jongeren zelf geven aan dat de jongeren deze studievaardigheden onvoldoende beheersen en onvoldoende hebben aangeleerd in hun vooropleiding.

Een ander knelpunt is dat de jongeren **geen of een verkeerd beeld hebben van de opleiding of het beroep waar zij voor opgeleid worden**. Uit de interviews wordt duidelijk dat jongeren, vanwege de gebrekkige kennis van het onderwijssysteem, een opleiding kiezen zonder duidelijk geïnformeerd te zijn over de inhoud van de opleiding en het uiteindelijk te beoefenen beroep. Pas gedurende de opleiding komen zij erachter wat de opleiding daadwerkelijk behelst. Dit kan zorgen voor teleurstelling, motivatieproblemen en/of uitval.

Tot slot geven enkele respondenten aan dat zij ervaren dat **docenten in de entreeopleiding (te) coulant zijn geweest**. Zo hebben ze bijvoorbeeld jongeren meerdere kansen gegeven om opdrachten in te leveren. Dit maakt dat jongeren alsnog een grote overgang ervaren tussen de entreeopleiding en niveau 2, omdat deze laatste opleiding strengere eisen stelt met betrekking tot dergelijke studievaardigheden.

De statushouders vinden de overgang naar intensieve individuele begeleiding (bij entree, maar ook bij het ISK) naar **bepaalde mogelijkheden voor individuele ondersteuning** lastig. Vanuit niveau twee vallen de jongeren onder de generieke zorgstructuur van het mbo. Elke mbo-instelling heeft een zorgcoördinator die ervoor verantwoordelijk is dat elke student de juiste ondersteuning krijgt. Ook gaat de zorgcoördinator over de invulling van de zorgstructuur. Respondenten stellen echter dat binnen het generieke beleid niet altijd de ruimte is voor de passende ondersteuning die deze specifieke groep studenten nodig heeft en die bijvoorbeeld betrekking heeft op bovenstaande knelpunten. Naast de studenten die doorstromen vanuit de entreeopleiding, ervaren studenten die direct vanuit het ISK naar niveau twee instromen de overgang als groot. De onderwijsprofessionals en jongeren die wij voor dit onderzoek spraken, gaven meerdere keren aan dat ISK-jongeren terugkomen naar hun oude school voor hulp bij hun huiswerk en/of vragen over het onderwijssysteem. De voornaamste reden hiervoor is dat de jongeren zeggen dat ze niet weten wie binnen hun huidige onderwijsinstelling zij om deze hulp kunnen vragen.

Aanvullend noemen respondenten nog enkele factoren die niet per se iets te maken hebben met de overgang van bijvoorbeeld entree naar niveau 2, maar wel belemmerend kunnen werken bij het succesvol doorlopen van een opleiding.

Sanaa

Kun je wat over jezelf vertellen?

Ik ben Sanaa, 26 jaar en ik kom uit Jemen. Ik woon sinds vier jaar in Nederland samen met mijn ouders, zusje en broertje. Het is niet makkelijk om een nieuw leven op te bouwen in een vreemd land, maar ik ben dankbaar dat ik niet alleen ben. Ik doe de opleiding onderwijsassistent op niveau 4.

Welke opleiding heb je gedaan in Jemen?

In mijn land heb ik de opleiding tot onderzoeksassistente gevolgd. Dit diploma is gewaardeerd op niveau 3 in Nederland. Mijn passie ligt bij lesgeven, want ik vind het leuk om leerlingen te helpen om zichzelf verder te ontwikkelen. Ik mis mijn leerlingen, ze waren altijd zo enthousiast en zeiden: "Juf Sanaa, jij helpt ons altijd zo goed om de les te begrijpen!" Nu help ik soms mijn broertje en zusje met hun huiswerk, dat is een goede oefening voor mijn toekomstige baan.

Hoe vind je dat het gaat op school?

School is best moeilijk, want ik ken niet zoveel woorden als mijn Nederlandse klasgenoten. Als ik mijn huiswerk maak, ben ik ook vaak bezig met het vertalen van woorden die ik niet begrijp. Ik vertaal woorden vanuit het Arabisch naar het Nederlands en andersom. Ik kan het leestempo net bijhouden, maar dat komt omdat ik veel tijd aan mijn huiswerk en vertalen besteed. Voor de rest vind ik het leuk dat ik met Nederlandse klasgenoten in de klas zit. We kunnen elkaar culturele dingen leren over elkaars land en elkaar helpen bij het maken van huiswerk.

Heb je nog iets nodig om de opleiding makkelijker te kunnen doorlopen?

Ik zou het fijn vinden als ik extra taallessen kan krijgen en ondersteuning krijg bij het schrijven van verslagen. Dat vind ik heel moeilijk, want je moet ook de Nederlandse grammatica goed kennen om goede verslagen te schrijven voor school en voor stage. Extra taallessen kunnen mij helpen om de les op hetzelfde tempo te volgen als mijn Nederlandse klasgenoten. Dat scheelt uiteindelijk tijd en energie en dan heb ik ook meer vertrouwen dat ik mijn opdrachten goed kan maken.

Hoe zie je je leven voor je na je opleiding?

Na deze opleiding, wil ik graag de pabo gaan doen. Ik weet dat Nederland een lerarentekort heeft dus ik heb vertrouwen dat ik ook werk zal vinden. Daarnaast zijn er volgens mij ook niet zoveel leraren die ook vluchteling zijn geweest. Ik denk dat het ook een mooi voorbeeld kan zijn als andere leerlingen zien dat je ook als vluchteling later les kan geven. Mijn docenten hebben vertrouwen in mij en ik heb een doel en ik weet dat als ik er hard voor werk ik ook mijn doel kan bereiken!

Wat zou je andere statushouders adviseren die een mbo-opleiding willen gaan doen?

Leer goed de Nederlandse taal, dat maakt het volgen van een opleiding en het contact met mensen in de klas zoveel makkelijker. Durf fouten te maken, daardoor kom je vooruit en leer je nieuwe dingen. Statushouders moeten keihard studeren en doorzetten, want uiteindelijk wordt je harde werken beloond.

Statushouders hebben veelal **zorgen en problemen die (deels) te maken hebben met hun statushouders-achtergrond**. Er kunnen problemen spelen rondom (vlucht)trauma's¹⁵, financiën, gezinsproblematiek, eenzaamheid en vragen over het regelen van allerlei zaken (rondom gezondheid, wonen, toeslagen etc.). Statushouders hebben niet altijd familie of een sociaal netwerk in Nederland bij wie ze terecht kunnen met dit soort vragen en zorgen. Daarnaast ervaren zij soms schroom om hulp te vragen en/of weten ze niet waar ze terecht kunnen met vragen. In de entreeopleiding was er veelal (laagdrempelig) ruimte en aandacht voor dergelijke vragen en zorgen, maar binnen de vervolgopleiding is die ondersteuning er minder (en minder zichtbaar). Hierdoor is er een groter risico dat deze problemen het leven van de statushouders gaan beheersen en daardoor de onderwijscarrière negatief beïnvloeden.

Een klein deel van de respondenten geeft aan **weinig contact te hebben met Nederlandse klasgenoten**. De jongeren vinden het lastig om, vanwege hun beperkte taalbeheersing, contact te leggen, maar ook omdat zij vanwege hun cultuurverschillen en levenservaring weinig raakvlakken hebben. Enkele jongeren geven aan zich hierdoor eenzaam te voelen, maar ook een studiematje te missen.

4.4 Consequenties van uitval zonder behalen startkwalificatie

Het vorige hoofdstuk sloten we af met een beschrijving van het belang van het behalen van een startkwalificatie in relatie tot de kansen op de arbeidsmarkt.

Respondenten geven aan dat zij inschatten dat de kans op voortijdige uitstroom (bij niveau twee) reëel is bij statushouders. Zij maken zich zorgen of eerder genoemde obstakels overwonnen kunnen worden, zeker met de beperkte beschikbare ondersteuning binnen de niveaus 2 en hoger beschikbaar is.

Over de statushouders die het mbo inderdaad zonder startkwalificatie hebben verlaten, weten zij te vertellen dat deze vastlopen op de arbeidsmarkt. Statushouders zijn vaak teleurgesteld in de inhoud van het werk dat zij kunnen en mogen doen zonder startkwalificatie. Hun ambities liggen hoger. Wanneer zij deze ambities uitspreken bij hun werkgever, worden zij aangespoord om weer een opleiding te gaan volgen om zo perspectief te bieden om ander, meer gekwalificeerd werk, te gaan verrichten. Indien statushouders er dan inderdaad weer voor kiezen om (weer) in te stromen bij een niveau 2-opleiding, vallen zij weer vrij snel uit vanwege de eerder opgesomde struikelblokken en komen ze weer zonder kwalificaties op de arbeidsmarkt. De respondenten ervaren dit proces als demotiverend, waarbij statushouders graag hun arbeidsmarktkansen graag willen verbeteren, maar dat dit vanwege de beschreven uitdagingen binnen het onderwijs niet lukt.

Daarnaast is ook de inburgeringsplicht voor jongeren ouder dan 18 jaar een obstakel. Als statushouders een opleiding volgen die leidt tot een diploma op mbo niveau 2 of hoger, worden zij tijdelijk vrijgesteld van de inburgeringsplicht. Bij het behalen van het diploma, vervalt de inburgeringsplicht. Indien zij dit diploma niet halen en voortijdig stoppen met de opleiding, worden zij direct weer inburgeringsplichtig. Dit gegeven

¹⁵ Binnen dit onderzoek is er niet tot weinig gesproken over de invloed van trauma('s). Uit eerdere onderzoeken weten wij echter dat ook trauma kan zorgen voor beperkingen bij het volgen van een opleiding. Zie bijvoorbeeld Van Hal & Razenberg, 2018.

Raneem

Kun je iets over jezelf vertellen?

Ik ben Raneem en ik ben 18 jaar. Ik woon nu vier jaar in Nederland. Ik kom uit Syrië en mijn broer en vader zijn eerst gevlucht en zij hebben toen mijn moeder en mij via gezinshereniging naar Nederland gehaald. Wij wonen weer samen als gezin en ik ben daar heel blij om. Verder volg ik nu de opleiding tot medewerker secretariaat en receptie op niveau 2. Ik zit nog in het eerste jaar en kan, hopelijk, volgend jaar naar het tweede studiejaar.

Hoe bevalt het op het mbo?

Ik had niet verwacht dat het zo moeilijk zou zijn. We moeten alles zelfstandig doen, we krijgen totaal geen hulp. Het is heel anders dan ik op het ISK gewend was. Ik heb ook weinig contact met andere studenten. Ik heb bijvoorbeeld geen vriendinnen. Ik zie wel eens andere meisjes uit mijn klas, zij zijn echt vriendinnen met elkaar. Ik zie ze dan samen huiswerk maken en elkaar wat uitleggen als ze iets niet snappen. Dat mis ik heel erg. Ik blijf steeds in mijn eentje zitten. Dan moet ik het weer aan de docent vragen. De docent vindt het niet erg, ze begrijpt het wel, maar toch. Ik voel mij alleen, niemand helpt mij. Het gaat wel steeds beter met huiswerk maken, ik heb gewoon wat meer tijd nodig. Ik merk ook wel dat het de taal is waardoor ik bepaalde opdrachten niet begrijp. Als ik het eenmaal doorheb, denk ik bijna altijd: was het echt zo makkelijk?

Wat mis je het meest van het ISK?

Op ISK werd je gelijk geholpen als je ergens moeite mee had. Of je kreeg bijles. Dat kan nu niet meer en dat is voor mij heel moeilijk. Ik mis het ook om mensen om mij heen te hebben die ik goed ken en aan wie ik vragen durf te stellen. Mijn klasgenoten op het ISK waren ook statushouders en wij hadden een hechte band. Met Nederlandse klasgenoten heb ik niet veel gemeen. De docenten op het ISK waren lief. Ik kon vragen stellen over school, maar ook met hun praten als ik mij zorgen maakte over mijn opa en oma die nog in Syrië wonen.

Kan jouw school nog iets doen om het voor jou makkelijker te maken om de opleiding te kunnen volgen?

Op het mbo moet je veel alleen werken, je krijgt een opdracht, maar weinig of geen uitleg. School kan mij helpen door tegen hun docenten te zeggen dat zij extra uitleg moeten geven tijdens de les. Ook is het fijn als de docenten hun leestempo aanpassen, want ze praten zo snel dat ik het niet kan volgen. Ik begrijp wel dat het lastig is voor docenten, want aan statushouders moeten ze misschien meer uitleg geven, terwijl andere leerlingen dat niet nodig hebben.

Hoe zie je de toekomst voor je?

Ik wil graag stewardess worden. Ik weet niet goed waarom ik deze opleiding heb gekozen, maar ik denk dat administratie handig is voor mijn toekomstige baan als stewardess. Voor stewardess moet je mbo niveau 4 halen, dus nu moet ik al die niveaus doorlopen (2, 3 en 4). Als ik daarna nog zin en energie heb, wil ik graag doorleren en naar het hbo. Als ik een tijdje als stewardess heb gewerkt, wil ik mijn eigen toerismebureau beginnen.

Wat zou je andere statushouders willen adviseren als zij beginnen aan een mbo-opleiding?

Mijn mentor zegt altijd: "Als je iets niet snapt, durf dan gewoon vragen te stellen. En als je het dan nog steeds niet snapt, dan nog een keer vragen." In het begin vond ik het ook moeilijk, want ik was verlegen. Maar als je het een keer doet, en het komt goed, wordt het ook makkelijker om nog een keer wat te vragen.

is niet altijd bekend bij statushouders en professionals, waardoor er al een deel van de inburgeringstermijn verstrijkt voordat statushouders beseffen dat zij weer inburgeringsplichtig zijn. Statushouders hebben dan minder lang de tijd om aan hun inburgeringsplicht te voldoen. Ook zijn statushouders nog steeds inburgeringsplichtig als zij een entreeopleiding volgen, want de entreeopleiding leidt niet direct tot een startkwalificatie. Enkele experts pleiten binnen dit kader voor een gecombineerd traject (dat in de praktijk al regelmatig wordt toegepast) van inburgering en de entreeopleiding.

Impact van corona en thuisonderwijs

Het grootste deel van de gesprekken met onze respondenten werden gevoerd in het eerste half jaar van 2020. In deze periode gold er een (intelligente) lockdown waarbij er louter online onderwijs aangeboden kon worden. Zowel onderwijsprofessionals als studenten geven aan dat de eerder genoemde belemmeringen versterkt werden gedurende de periode dat zij geen fysiek onderwijs konden volgen. Statushouders moeten, net als alle andere studenten, vanuit huis les volgen en opdrachten maken. Thuis hebben zij niet altijd de juiste middelen hiervoor (wifi, laptops), maar ook niet de rust om geconcentreerd te kunnen werken. Ook geven zowel studenten als onderwijsprofessionals aan dat statushouders het tijdens de coronacrisis het nog moeilijker hebben om een stageplek te vinden. Er zijn minder stageplekken beschikbaar, maar bedrijven zouden ook selectiever zijn het aannemen van nieuwe stagiairs voor de beperkte plekken die zij hebben. Gedurende de corona-maatregelen hebben zij liever een student die, in hun ogen, minder extra begeleiding nodig heeft, bijvoorbeeld op het gebied van taal en/of uitleg. Als grootste struikelblok benoemen respondenten echter dat thuisonderwijs nóg meer zelfstandigheid van hen vraagt. Door het ontbreken van fysiek een-op-een contact met onderwijsprofessionals is er beperkte ruimte voor extra aandacht en uitleg. Studenten geven aan ook tijdens de online lessen en de ingerichte vraagmomenten alsnog te weinig ruimte voelen om vragen te stellen en uitleg te krijgen waar zij mee verder kunnen. Samenvattend maakt de verschuiving naar thuisonderwijs met beperkte contactmomenten de positie van statushouders binnen het mbo kwetsbaarder dan die al was.

5. Wat helpt om statushouders succesvol het mbo te laten doorlopen?

In het vorige hoofdstuk beschreven wij welke belemmeringen ervoor kunnen zorgen dat het voor statushouders lastig is om een mbo-opleiding op minstens niveau 2 succesvol te doorlopen. Deze belemmeringen kunnen in potentie leiden tot uitval. In dit hoofdstuk doen wij aanbevelingen over hoe statushouders (beter) geholpen kunnen worden om in ieder geval een startkwalificatie te halen binnen het mbo. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op adviezen van onderwijsprofessionals, experts en jongeren zelf, maar ook op goede voorbeelden uit de praktijk.

5.1 Een goede voorbereiding

Naast dat respondenten benadrukken dat het van belang is dat statushouders zich vóórdat ze de mbo-opleiding instromen **de Nederlandse taal voldoende eigen maken** en **beschikken over de benodigde studievaardigheden**, stellen zij ook dat statushouders erbij gebaat zijn om voorafgaand aan de opleiding **meer voorlichting te krijgen over het Nederlandse onderwijslandschap**. Het is belangrijk om jongeren voor ze beginnen aan een opleiding goed voor te lichten over wat de opleiding inhoudt, en wat er van studenten verwacht wordt als zij onderwijs volgen, aldus de respondenten. Ook is voorlichting nodig over het beroep waar zij voor opgeleid worden: wat houdt het beroep in de praktijk in en welke werkzaamheden zijn eraan verbonden? Tot slot is voorlichting nodig over carrièremogelijkheden binnen de verschillende niveaus, leerwegen en opleidingen van het mbo.

Respondenten stellen dat statushouders idealiter op het ISK of tijdens de inburgering (mogelijk in combinatie met entreeonderwijs) voorlichting krijgen over het Nederlandse onderwijslandschap. Op deze manier kunnen statushouders weloverwogen een keuze maken voordat zij starten met een opleiding op niveau 2 en kan er gewerkt worden aan verwachtingenmanagement. Dit zou de kans op teleurstelling gedurende de opleiding (wanneer statushouders erachter komen wat het vak écht inhoudt en constateren dat dit niet hetgeen is wat bij hen past) kunnen reduceren. Enkele onderwijsinstellingen hebben binnen de entree-opleiding ruimte ingericht voor een vorm van loopbaanoriëntatie.

Zeriet

Kun je iets over jezelf vertellen?

Ik heet Zeriet en ik ben 24 jaar. Ik kom uit Eritrea. Vijf jaar geleden ben ik gevlucht naar Nederland. Nu woon ik alleen, maar ik hoop dat mijn ouders en zusjes snel naar Nederland kunnen komen. Het is moeilijk om alleen te wonen, want ik was altijd gewend dat ik mensen om mij heen had. Ik doe nu de opleiding zorg en welzijn op niveau 2.

Waarom ben je deze opleiding gaan doen?

Ik wil graag ouderen helpen, daarom heb ik de zorgopleiding gekozen. Hiervoor deed ik de entreeopleiding en heb ik stagegelopen bij een verzorgingstehuis. Daar moest ik helpen bij de dagbesteding en spelletjes doen met ouderen en dat vond ik erg leuk. In Eritrea zorgde ik voor mijn opa en oma. Als ze iets nodig hadden van de markt dan haalde ik dat altijd voor ze en ik ging ook met ze wandelen.

Hoe bevalt de opleiding?

In de les lieten ze een video zien over wat voor taken wij moeten doen in de zorg, maar dat trok mij niet echt. Ik had niet verwacht dat ik echt ouderen moest verzorgen. Ik wil best helpen, maar niet iemand wassen of afvegen. Ik zou het wel leuk vinden om activiteiten te organiseren voor ouderen.

Met wie kan je deze twijfels bespreken?

Ik denk met mijn docenten, maar ik heb mijn twijfels niet besproken met hen. Mijn docenten zijn aardig, maar ik spreek ze maar weinig. Vooral nu tijdens corona doen we veel online. We krijgen aanwijzingen over hoe we ons huiswerk moeten doen, maar voor de rest moet je het zelf doen.

Wat wist je vooraf over welke opleidingen er allemaal zijn?

Nee, dat weet ik nog steeds niet goed. Ik heb ook niet de tijd gehad om mij goed te oriënteren en te kijken welke opleiding of baan bij mij past. Ik wil nog steeds iets in de zorg doen, maar wel iets anders dan ouderen verzorgen. Ik weet nog niet welke andere opleiding ik zou kunnen volgen.

Wat zou je andere statushouders adviseren voordat ze aan een mbo-opleiding beginnen?

Misschien dat ze meer informatie moeten vragen over de opleidingen en wat het precies inhoudt. Als ik vooraf had geweten wat ik precies zou moeten doen binnen de opleiding en latere baan, had ik goed kunnen nadenken of ik dit wilde, en misschien een andere opleiding kunnen kiezen. Het lijkt mij goed dat je dat weet voordat je aan de opleiding begint, zodat je er niet tijdens de opleiding achter komt. Voor ons statushouders is het ook moeilijk, we kennen alle opleidingen niet. Misschien kan iemand ook helpen om daar meer uitleg over te geven.

Mbo Friesland College:

“Binnen entree bieden we veel individuele begeleiding. In kleine groepen hebben we het er bijvoorbeeld over hoe dingen werken in Nederland. Maar ook: Welk beeld heb je van het beroep dat je wilt gaan beoefenen? En klopt dit beroepsbeeld met de werkelijkheid? Je kan dan bijvoorbeeld automonteur of zorgmedewerker in het ziekenhuis zijn geweest in het land van herkomst, maar hoe verhoudt de invulling van het vak zich met hoe we dat hier in Nederland doen? We laten ze dan stages lopen, snuffelstages en taalstages. We vinden het belangrijk dat ze zo dicht mogelijk bij de werkelijkheid komen te staan, zodat ze een volledig beeld krijgen van het vak. En een echt beeld van hoe het werkt in Nederland krijg je pas echt als je op de werkplek staat.”

5.2 (Extra) Ondersteuning tijdens de opleiding

Naast een betere voorbereiding, stellen respondenten ook dat statushouders succesvoller een mbo-opleiding op niveau twee kunnen doorlopen wanneer daar meer en passende ondersteuning beschikbaar wordt gemaakt.

De onderwijsinstellingen en experts pleiten voor een **doorlopende lijn van ondersteuning en begeleiding**, ook op niveau 2 t/m 4 van het mbo. Statushouders ervaren doorgaans veel (individuele) ondersteuning en begeleiding binnen het voortraject (binnen het ISK, de inburgering of de entreeopleiding), maar hebben het gevoel dat zij grotendeels op zichzelf zijn aangewezen als zij op niveau 2 instromen. Op dit moment is er voor een groot deel van de statushouders binnen het mbo geen doorlopende lijn van ondersteuning en begeleiding georganiseerd. Binnen dit onderzoek zijn er wel enkele mbo-instellingen die proberen deze doorlopende lijn intern aan te bieden. Dit zijn met name mbo's die zowel ISK en inburgering als regulier mbo-onderwijs aanbieden, waardoor de lijnen mogelijk korter zijn.

ISK De Leijgraaf:

“Er is een projectleider doorstroom ISK/inburgering aangesteld. Vanuit onze overkoepelde afdeling Educatie. Deze functie bestond eerst niet, maar we merkten dat studenten vanuit de ISK en de inburgering door de vervolgopleiding als “problematisch” werden gezien. Hierdoor werden zij na een intake moeilijk geplaatst op een vervolgopleiding. Zij zien vooral een taal-, en dus een opleidingsprobleem, terwijl wij juist ook de potentie in deze studenten zien. Wat de doorstroomcoach onder andere heeft gedaan is een protocol opgesteld voor de intakeprocedure bij interne doorstroom naar een mbo-opleiding die recht doet aan de achtergrond en de kwaliteiten en vaardigheden van de student. Daarnaast adviseert de doorstroomcoach oud-studenten die al doorgestroomd zijn naar het mbo bij individuele studiekeuzevragen.”

Andere mbo-instellingen zijn een samenwerking aangegaan met een externe partij, waarbij de externe partij ondersteuning kan bieden, bijvoorbeeld bij de overgang van entree naar niveau 2. Onderwijsprofessionals geven aan zelf weinig tijd en ruimte hebben om zelf de ondersteuning te bieden, maar zien wel dat een centraal contactpersoon voor statushouders aan te raden is.

ISK Curio:

Onderwijsprofessional: "Binnen de ISK en entreeopleiding van Curio hebben we een pedagogisch medewerker waar we beroep op kunnen doen. Wiens inzet mogelijk is gemaakt door co-financiering van alle betrokken gemeenten en samenwerkingsverbanden.¹⁶ Hij kent de sociale kaart goed en is gespecialiseerd in het begeleiden van risicojongeren. Daarnaast spreekt hij Arabisch en heeft hij contact met de jongeren en, indien nodig, ook de ouders. Hij investeert veel in het opbouwen van een vertrouwensband, waardoor statushouders ook zijn hulp accepteren. En ik moet zeggen dat het fantastisch werkt. Hij slaat echt een brug tussen de onderwijsinstelling, instanties en de student en daarbij is er altijd één vast aanspreekpunt, voor jongeren, maar ook alle instanties eromheen."

Pedagogisch medewerker: "Vaak willen de ouders niet in aanraking komen met verschillende instanties, maar doordat ze de tussenpersoon zien maakt dat het wat vertrouwder. Eerst de jongeren leren kennen, daarna de ouders. Het is dan een bekend gezicht, daarna zijn de instanties bekend, want ik introduceer ze. Het is heel leuk en dankbaar werk. Die mensen zijn me heel dankbaar."

Respondenten geven aan dat statushouders soms moeite hebben met het vinden van een stageplek, vanwege de taalbarrière en/of beperkte kennis van arbeidsmarkt. Onderwijsprofessionals en experts zeggen dat een **warme overdracht** kan helpen. Doorgaans moeten studenten zelfstandig op zoek naar een stageplek, maar onderwijsprofessionals kunnen bijvoorbeeld een goed woordje voor de student doen bij het leerbedrijf of statushouders begeleiden bij het zoeken van een geschikte stageplek.

Mbo Koning Willem 1 College

"Soms kunnen leerlingen geen goed stageadres vinden. We hebben een docent die hen begeleidt. Leerlingen hebben gesprekken met hem op school, maar hij gaat ook naar het bedrijf toe. Als het een probleem wordt om een stage te vinden, dan gaat hij zelf op pad. Hij heeft zelf een netwerk, dus dat loopt heel goed."

¹⁶ Gemeenten Bergen op Zoom, Roosendaal, Tholen, Woensdrecht, Steenbergen, Halderberge, Reimerswaal, Rucphen, Etten-Leur & Moerdijk; Stichting Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Roosendaal e.o. en SVV Brabantse Wal; Stichting Opendoor

Mbo-instelling in regio Midden-Nederland¹⁷

“Het komt voor dat ik een bedrijf bel dat ik zeg: ‘Er gaat zo een jongen een CV naar je sturen, leg hem niet meteen aan de kant door zijn naam’. Dan zijn ze vaak een beetje van slag. Ik leg dan uit dat de student al een poos bezig is met solliciteren, maar steeds afgewezen wordt. Maar dat hij een kanjer is en hij een goede bijdrage kan leveren aan het bedrijf. Als ik het zo breng, dan willen ze het vaak wel proberen.”

Wanneer onderwijsprofessionals succesfactoren moeten benoemen in deze begeleiding en ondersteuning van de doelgroep, dan zeggen zij het vaakst dat **interesse en aandacht van de docent** het verschil kan maken. Ook statushouders zelf geven aan dat zij laagdrempelig contact met de docenten waarderen. Zij voelen zich daardoor meer op hun gemak om vragen te stellen en hulp te vragen. Betrokkenheid van bevlogen docenten is ook in het algemeen een succesfactor in niveau 2-opleidingen, blijkt uit een rapport van de onderwijsinspectie. In het algemeen leggen goed presterende opleidingen een sterke nadruk op het pedagogisch aspect: zij stellen zich steeds op de hoogte van de specifieke onderwijsbehoeften van de studenten, en ze bieden maatwerk.¹⁸ In het geval van statushouders kan het helpen als **docenten getraind worden in cultuursensitief werken en in het lesgeven aan anderstaligen**. Ze weten dan bijvoorbeeld wanneer ze het tempo van de les moeten aanpassen en wanneer ze ruimte moeten maken voor extra uitleg. Dit omdat statushouders zelf aangeven vaak wat meer uitleg nodig te hebben om de lesstof goed te kunnen begrijpen, vanwege hun taalachterstand.

ISK De Leijgraaf

Binnen onderwijsinstelling De Leijgraaf worden zowel de ISK en de inburgeringscursus als de reguliere mbo-opleidingen aangeboden. Omdat er korte lijntjes zijn, kunnen de docenten vanuit het ISK hun collega's bij het mbo adviseren over wat de jonge statushouders nodig hebben. De aangestelde projectleider doorstroom ISK/inburgering speelt binnen dit geheel een coördinerende rol. Een docent op het ISK licht dit toe: “We vinden het belangrijk om onze leerlingen te monitoren en om het reguliere mbo-docententeam bij te staan in wat werkt met deze leerlingen en wat hebben ze anders nodig dan leerlingen die Nederlands als moedertaal hebben. Docenten vinden het namelijk erg moeilijk om leerlingen les te geven die nog maar een paar jaar de taal aan het leren zijn. Wij proberen duidelijk te maken dat de woordenschat van een statushouder beperkt is vergeleken met iemand van wie Nederlands de moedertaal is. Dus dat het niks met intelligentie te maken heeft maar dat men gewoon minder oppikt, vanwege die beperkte woordenschat. Nu we hier een aantal jaar aandacht voor vragen, merk ik dat de houding van de docenten in het reguliere onderwijs verandert, positiever wordt. Zij zien hoe het wel kan en dat het leuk is.”

¹⁷ De onderwijsinstelling heeft ervoor gekozen om niet met naam en toenaam in dit rapport vermeld te worden. Uiteraard is de betreffende instelling bekend bij de onderzoekers.

¹⁸ www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2020/09/16/meer-nodig-dan-een-bevlogen-docent-voor-kwetsbare-groepen-leerlingen-en-studenten

Om statushouders wegwijs te maken binnen het mbo, zich meer thuis te laten voelen op school, het contact met Nederlandse studenten te bevorderen en iemand te hebben om hulp te vragen met huiswerk en dergelijke, werken sommige onderwijsinstellingen met **een maatjesproject**.

Mbo Dulon College

"Sinds vorig jaar hebben wij Kamers met Kansen gekoppeld aan onze studenten. Dat zijn enthousiaste hbo social work-studenten die een soort van maatje zijn voor de entree-studenten. Zij hebben een kantoor in school en doen heel veel voor deze jongens en meiden en zijn leeftijdgenoten. En dat maakt het makkelijker dan dat het de buurvrouw is bijvoorbeeld. Zij hebben ook te maken gehad met studiefinanciering, dus dan is het makkelijker omdat je in dezelfde levensfase zit."

Mbo Friesland College

"We hebben een mentorprogramma waar alle studenten gebruik van kunnen maken. Voor al onze studenten hebben we een aantal programma's voor het moment waarop je het even niet zit zitten of als je even extra ondersteuning nodig hebt. Dat kan gaan ook gaan over problemen in de privé-sfeer. Een voorbeeld is dat ze een schuld hebben opgebouwd om te kunnen studeren. Hoe ga je daar dan vervolgens mee om? Daarnaast kunnen jongeren begeleid worden in het wennen aan het schoolsysteem; dat het belangrijk is om je aan je afspraken te houden, dat ze op tijd moeten komen en hoe ze het beste kunnen samenwerken."

5.3 Adviezen van statushouders aan andere statushouders

Tot slot vroegen wij de statushouders welk advies zij andere statushouders zouden geven als zij gaan beginnen aan een mbo-opleiding. In grote lijnen komen deze adviezen overeen met eerder genoemde knelpunten en aanbevelingen. Statushouders geven bijvoorbeeld vaak het advies om de Nederlandse taal goed te beheersen. Een Eritrese student: "Eerst goed de taal leren, want als je de taal kent, kun je de uitleg van de docent ook goed begrijpen." Wanneer statushouders de Nederlandse taal goed beheersen, kunnen ze de les goed en op een hoger tempo volgen, maar ook makkelijker contacten leggen met medestudenten of collega's op de werkvloer. Statushouders voelen zich soms onzeker tegenover hun Nederlandse medestudenten of collega's, omdat zij soms op onbegrip stuiten of zichzelf niet goed kunnen uitdrukken.

Het is belangrijk om van te voren een goed beeld te hebben van de opleiding en het bijbehorende beroep dat je wil gaan uitoefenen, aldus de respondenten. Statushouders komen naar Nederland met een wensberoep of opleiding, of weten soms nog helemaal niet wat voor opleiding ze zouden willen volgen. Statushouders denken dat uitval van statushouders op het mbo gaat afnemen als ze zich tijdig oriënteren op opleidingen en beroepen, zodat ze niet pas halverwege de opleiding erachter komen dat de opleiding of het beroep toch niet bij ze past. Het komt voor dat statushouders een opleiding hebben gekozen, maar niet goed weten waarom hun keuze op die opleiding is gevallen. Het komt dan ook voor dat statushouders een opleiding kiezen, enkel vanwege het vooruitzicht van een goed betaalde baan. Statushouders zijn vaak bezig met de familie in het land van herkomst en willen hen graag financieel ondersteunen.

De statushouders die we spraken, adviseren om daarbij ook te kijken of een opleiding of beroep bij je past. Een Syrische student zegt hierover: "Ik ken iemand die is bang voor elektra, maar toch doet hij een opleiding tot elektricien. Dat gaat mis, dus hij moet voor een studie kiezen die bij hem past."

Kennis van het Nederlandse schoolsysteem en de Nederlandse arbeidsmarkt is ook erg belangrijk. Onderwijsinstellingen en werkgevers verwachten van studenten en werknemers dat zij initiatief tonen en zelf verantwoordelijk zijn voor de invulling van hun (school)loopbaan. Statushouders in het mbo adviseren elkaar om actief het contact op te zoeken met Nederlandse studenten en proactief mee te doen in de les door vragen te stellen: "Vooraf veel vragen stellen! En als je het dan nog niet snapt, weer vragen." Ook benadrukken ze het belang van doorzettingsvermogen en het stapsgewijs toewerken naar een doel door een stappenplan te formuleren voor een opleiding en/of baan. Een studente zegt: "Ze moeten weten dat ze alles zelf moeten doen. En dat ze veel moeite moeten doen. En ze moeten ook door blijven zetten en niet snel opgeven."

Sommige statushouders willen snel hun opleiding afmaken en aan het werk, omdat ze al op latere leeftijd in Nederland aankomen. Een Eritrese student zegt hierover: *Ik wil een verkort traject, want ik word ook ouder, tot wanneer moet ik dan leren?* Het advies is om verkorte trajecten te bekijken om zo tijd te besparen als je op latere leeftijd naar Nederland komt. Tot slot wordt assertiviteit benoemd als succesfactor om een soepele overgang van het mbo naar de arbeidsmarkt te realiseren. Een student die een duaal traject volgt (werken en leren), zegt: "Je moet proactief zijn en een praatje maken met iedereen. Je moet actief zijn en niet een afwachtende houding hebben."

Literatuurlijst

- Bakker, L. (2016, 21 januari). *Seeking Sanctuary in the Netherlands*. Erasmus University Rotterdam. Geraadpleegd via hdl.handle.net
- CBS (2020a). Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders. Asiel en integratie 2020. Den Haag: Centraal Bureau Statistiek.
- CBS (2020b). Deelname onderwijs; jongeren 0 tot 25 jaar, regio's. Geraadpleegd via [StatLine - Deelname onderwijs; jongeren 0 tot 25 jaar, regio's \(cbs.nl\)](#).
- CBS (2020c). Mbo; doorstroom en uitstroom, achtergrondkenmerken. Geraadpleegd via opendata.cbs.nl
- CBS (2020d). Jongere zonder startkwalificatie vindt minder vaak werk. Geraadpleegd via www.cbs.nl/nl
- CBS (2020e). Voortijdig schoolverlaters; geslacht, onderwijssoort en migratieachtergrond. Geraadpleegd via opendata.cbs.nl
- CBS Dashboard Cohortstudie Asiel – Onderwijs: public.tableau.com
- De Gruijter, M., Asmoredjo, J. De Lange, H. & Razenberg, I. (2020) Statushouders via een schakeltraject naar een beroepsopleiding? Kansen en knelpunten. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving. www.kis.nl
- Inspectie van het Onderwijs (2020). De Staat van het Onderwijs. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Koolmees, W. (2020). Regels over inburgering in de Nederlandse samenleving (Wet inburgering 20..). Geraadpleegd via officielebekendmakingen.nl.
- Razenberg, I. & De Gruijter, M. (2020) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen. Op weg naar een nieuw inburgeringsstelsel. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving. www.kis.nl/
- Rijksoverheid (2021). Entreeopleiding in het mbo. Geraadpleegd van www.rijksoverheid.nl
- Rijksoverheid (2021). Waarom moet ik een startkwalificatie hebben? Geraadpleegd van www.rijksoverheid.nl.
- SCP (2020). Syrische statushouders op weg in Nederland. De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Hal, L. & Razenberg, I. (2018) Meer jongvolwassen statushouders naar school: een kwestie van samenwerken?! Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving. www.kis.nl
- Wegwijzer in Onderwijs, van VluchtelingenWerk Nederland. Geraadpleegd via www.wegwijzerinonderwijs.nl

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: S. de Winter-Koçak, MSc

R. Yohannes, MSc

I. Razenberg, MSc

Vormgeving & illustraties: Suggestie & Illusie

Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving

p/a Kromme Nieuwegracht 6, 3512 HG Utrecht, T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving:
www.kis.nl.

ISBN 978-94-6409-079-6

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2021. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op. Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie
T 030 230 32 60 E info@kis.nl I www.kis.nl